

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. ДРАГОМАНОВА

ШЕНЬ ЦЗІНЬГЕ

УДК 371.137:016(043.3)

**МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ СПІВАЦЬКИХ ЗДІБНОСТЕЙ
СТАРШОКЛАСНИКІВ У ГУРТКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник кандидат педагогічних наук, професор
БОЛГАРСЬКИЙ Анатолій Георгійович,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, професор
кафедри теорії та методики музичної освіти,
хорового співу і диригування.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ТАНЬКО Тетяна Петрівна,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди, професор
кафедри музично-теоретичної і художньої підготовки;

кандидат педагогічних наук
ЛІХІЦЬКА Лариса Миколаївна,
Вінницький державний педагогічний університет
імені М.Коцюбинського, старший викладач
кафедри мистецьких дисциплін дошкільної та
початкової освіти.

Захист відбудеться 27 листопада 2017 року о 16 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розіслано 27 жовтня 2017 р.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради

Л.І. Паньків

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Рівень музичної підготовки школярів передбачає оволодіння певними знаннями і навичками. У зв'язку з цим зростає роль співацької підготовки школярів у позаурочний час. Особливості розвитку співацьких здібностей у старшокласників полягають у визначенні специфіки психофізіологічного та музичного розвитку учнів старшого шкільного віку.

Розкриваючи особливості розвитку старшокласників, слід зазначити, що старший шкільний вік (15-18 років) – це етап стабілізації особистості. Основними ознаками цього періоду є фізична зрілість, відкриття власного світу, великий обсяг різного роду захоплень, формування цінностей і моральних принципів, розвиток самосвідомості. Розкриття особливостей розвитку співацьких здібностей старшокласників у процесі позаурочної діяльності в цей період є надзвичайно важливим, адже характерними ознаками цього віку є формування стійкого типу характеру, спроби самоствердження, самореалізації.

У працях Л.Волинської, Т.Драгунової, М.Клеє, І.Кона, З.Огороднійчук, О.Скрипченка, Л.Столяренка, Т.Тарасової, Л.Школяр та ін. окреслені вікові особливості старшокласників, що дає нам можливість виокремити ряд характерних їм психолого-педагогічних проблем, адже саме в цей період свідомо і цілеспрямовано формуються такі якості особистості, як сила волі, витримка, наполегливість, самоконтроль, обдуманість, критичність тощо. Водночас, продуктивність зусиль молоді в ранньому юнацькому віці залежить часто від настрою. Під час даного періоду декому важко переходити від неробочого стану до праці, дехто часто лінується, відволікається. Співацькі заняття допомагають старшокласникам виховати наполегливість та дисциплінованість. Сильним мотиваційним важелем є, наприклад, бажання учнів брати участь у вокальних конкурсах. У юнаків та дівчат у цьому віці виникає перше почуття любові, дружби, відбувається істотна перебудова емоційної сфери. Вивчення вокальних творів допомагає старшокласникам краще зрозуміти власну почуттєво-емоційну сферу.

У психолого-педагогічних дослідженнях А.Акімової, Н.Білокіної, О.Ковальова, Г.Костюка, Н.Кузьміної, З.Леонової, Є.Мілеряна, К.Платонова, С.Рубінштейна, Б.Теплова, І.Тесленко, І.Якиманської та ін. обґрунтовано, що здібність є однією з найважливіших внутрішніх умов, яка забезпечує створення фундаменту вмінь учнів і сприяє якісним змінам у їх структурі. С.Рубінштейн розглядав розвиток здібностей особистості як процес створення не лише зовнішніх, а й внутрішніх умов їх органічного розвитку, саме тому вони не є наперед визначеними, поданими у готовому вигляді. Для нашого дослідження важливою є також думка Б.Теплова про те, що здібності виявляються і розвиваються безпосередньо у діяльності, тому вони мають складну структуру, яка охоплює як природні, так і соціальні чинники.

До розгляду означеної проблеми зверталися вітчизняні й зарубіжні дослідники з проблем вокального мистецтва: В.Антонюк, Л.Василенко, А.Менабені, О.Прядко, Т. Ткаченко, Вей Лімін, Лін Сяо, Сі Даофен, Цяо Лін, У Іфан, Ю.Юцевич та ін. Співацька діяльність у підлітковому віці є вкрай важливою, адже вона дозволяє учню розкритися як особистості, виявити власні уподобання та відчуття, подолати складні вікові процеси. Розвиток співацького голосу - цілеспрямований процес, обумовлений роботою голосового апарату і центральної нервової системи, що впливає на весь процес формування гармонійної особистості підлітка.

Соціально-педагогічна значущість проблеми формування співацьких здібностей старшокласників у позаурочній роботі, її недостатній рівень дослідження, актуальність, своєчасність розробки шляхів оптимізації цього виду педагогічної діяльності зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: *«Методика формування співацьких здібностей старшокласників у гуртковій діяльності»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування факультету мистецтв Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова з проблеми «Музична освіта, форми, виховання та творчий розвиток учнів загальноосвітніх закладів: теорія, історія, методика» (протокол № 5 від 26 грудня 2014 року). Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 6 від 28 лютого 2015 року).

Об'єкт дослідження - процес співацького навчання старшокласників у позаурочній роботі.

Предмет дослідження – методи, прийоми та засоби формування співацьких здібностей старшокласників у гуртковій діяльності.

Мета дослідження - теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити методику формування співацьких здібностей старшокласників у процесі позаурочної діяльності.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати стан розробки досліджуваної проблеми в психолого-педагогічній науці та мистецтвознавстві.

2. Теоретично обґрунтувати сутність, зміст і специфіку співацьких здібностей старшокласників у процесі позаурочної діяльності.

3. Розробити компонентну структуру співацьких здібностей старшокласників у процесі гурткової діяльності.

4. Обґрунтувати методичну модель, дослідити принципи та педагогічні умови формування співацьких здібностей старшокласників у процесі позаурочної роботи.

5. Визначити критерії, показники та рівні сформованості співацьких здібностей старшокласників в процесі гурткової діяльності.

6. Розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити поетапну методику формування співацьких здібностей старшокласників у процесі гурткової діяльності.

Методологічну та теоретичну основу дослідження становлять наукові ідеї про необхідність гуманістичного розвитку особистості (К.Абульханова-Славська, В.Андрущенко, В.Давидов, І.Зязюн, Г.Тарасов та ін.); положення про значимість музичного мистецтва у становленні суб'єкта навчальної діяльності (О.Апраксіна, Н.Гарькіна, А.Козир, Л.Масол, О.Михайліченко, О.Олексюк, В.Орлов, Г.Падалка, Г.Побережна, О.Рудницька, Г.Шевченко, О.Щолокова та ін.); наукові дослідження вікових особливостей старшокласників (Л.Волинська, Т.Драгунова, М.Клеє, І.Кон, З.Огороднійчук, О.Скрипченко, Л.Столяренко, Т.Тарасова, Л.Школяр та ін.); наукові праці з розвитку музичних здібностей учнів (Л.Бочкар'єв, Л.Венгер, П.Гальперін, Г.Костюк, Б.Теплов та ін.); теорії та методики співацького навчання (В.Антонюк, А.Болгарський, Л.Василенко, Н.Гребенюк, А.Мартинюк, Ю.Юцевич, Бай Шаожун, Ма Цзюнь, У Іфан та ін.).

Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань було використано такі **методи** дослідження:

- теоретичні: аналіз філософської, психолого-педагогічної літератури, нормативно-правових документів, дисертаційних робіт для визначення концептуальних положень досліджуваної проблеми; вивчення навчальних планів, програм, посібників, методичної літератури з метою виявлення чинників та особливостей впливу на якість співацького навчання старшокласників;

- емпіричні: діагностичні (бесіди, опитування, анкетування, тестування); обсерваційні (педагогічне спостереження), педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний), що дозволило діагностувати рівні сформованості співацьких здібностей старшокласників у гуртковій роботі;

- математично-статистичні: кількісна та якісна обробка отриманих експериментальних результатів дослідження, відображення їх у графічному вигляді, що забезпечило фіксацію результатів вимірювання та перевірку ефективності розробленої поетапної методики формування співацьких здібностей старшокласників у гуртковій роботі.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що *вперше*:

- визначено специфічні особливості формування співацьких здібностей старшокласників в процесі позаурочної діяльності, розроблена компонентна структура досліджуваного феномена;

- представлено методичну модель та поетапну методику формування співацьких здібностей старшокласників у гуртковій діяльності.

Уточнено зміст співацьких здібностей старшокласників і проаналізовано їх розвиток у процесі позаурочної діяльності, розроблено критерії, показники та рівні сформованості даного феномена відповідно до

компонентної структури і його специфічних особливостей в музично-педагогічній діяльності.

Отримали подальший розвиток засоби комплексної діагностики та рівні сформованості співацьких здібностей старшокласників у процесі позаурочної діяльності.

Практична значущість дослідження полягає в тому, що його теоретичні висновки та експериментальні результати можуть служити: для оновлення змісту навчальних курсів з співацької підготовки студентів, розробки методичних рекомендацій з формування співацьких здібностей старшокласників у гуртковій роботі. Виділені специфічні особливості підготовки китайських студентів до музично-педагогічної діяльності, з урахуванням їх національних, ментальних і культурних особливостей, що дозволяє інтегрувати результати дослідження в освітнє середовище Китаю.

Апробація результатів дослідження проводилась у процесі виступів і обговорень основних положень та результатів дослідження на науково-методичних і науково-практичних конференціях, педагогічних нарадах. Міжнародних: «Педагогічних читаннях пам'яті професора О.П. Рудницької» (Київ, 2014), «Сучасні аспекти проектування мистецької освіти» (Тайюань, Китай, 2013); «Мистецька освіта у вимірах сучасності» (Київ, 2014), «Культурний контекст – основа творчого саморозвитку національно свідомої особистості» (Стаханов, 2014), «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти» (Київ, 2013, 2015, 2017); «Мистецька освіта в Україні: проблеми теорії і практики» (Київ, 2014); «Сучасні проблеми виконавської підготовки викладачів мистецьких дисциплін» (Херсон, 2016; 2017); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Час мистецької освіти: традиції і новаторство» (Харків, 2016); на засіданнях кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування факультету мистецтв імені А.Авдієвського та щорічних звітних науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу, аспірантів і докторантів Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, 2014-2016).

Впровадження результатів дисертаційного дослідження здійснено в навчально-виховний процес факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (довідка № 07-10/1189 від 30.06. 2017 р.), факультету музичної і хореографічної освіти ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (довідка № 1242/17 від 2.06. 2017 р.), Донбаського державного педагогічного університету (довідка № 68-17-464 від 19.06. 2017 р.).

Вірогідність і аргументованість результатів дослідження забезпечується методологічним і теоретичним обґрунтуванням його вихідних позицій; музикознавчим та психолого-педагогічним аспектами; використанням комплексу взаємопов'язаних методів, адекватних об'єкту, предмету, меті та завданням дослідження; проведеною дослідно-експериментальною роботою; результатами кількісної та якісної

експериментальної перевірки розроблених методичних рекомендацій; позитивними наслідками впровадження в навчально-виховний процес факультетів мистецтв педагогічних університетів розроблених методичних рекомендацій.

Публікації. Основні теоретичні положення і висновки дисертації відображено в 7 одноосібних публікаціях, 5 з яких надруковано в провідних фахових виданнях України з педагогіки, 1 – у міжнародному науковому виданні.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається: зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (211 найменувань, з них 9 – іноземними мовами). Загальний обсяг дисертації становить: 227 сторінок, з них 179 - основного тексту. Робота містить 10 таблиць, 2 рисунки, що разом з додатками становить 29 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми, визначено мету, об'єкт, предмет, завдання, методи дослідження, розкрито методологічну основу, наукову новизну дисертаційного дослідження, теоретичне та практичне значення одержаних результатів, подано відомості про апробацію та впровадження результатів дисертації.

У **першому** розділі дисертації - *«Теоретико-методологічне дослідження співацької діяльності старшокласників»* - проведений аналіз співацького навчання старшокласників у процесі позаурочної діяльності, виділені особливості китайської народнопісенної творчості й особливості розвитку співацьких здібностей старшокласників у Китаї. На основі вивчення особливостей розвитку співацьких здібностей старшокласників у процесі позаурочної роботи визначено, що здійснювати цю роботу необхідно у взаємодії з вивченням специфіки національної пісенної творчості.

У сучасній музичній педагогіці проблема формування музичних здібностей є актуальною. Відомі фундаментальні дослідження з психології творчості Л.Виготського, С.Рубінштейна, Б.Кедрова, А.Брушлінського, Я.Пономарьова, В.Роменця, О.Тихомирова та ін. У музикознавчому аспекті досліджуються механізми впливу музики на людей у зв'язку з їх психічною організацією (Б. Асаф'єв, Л. Баренбойм, В. Медушевський, Є. Назайкінський, А. Сохор, Б. Яворський та ін.). Музичні здібності розглядаються як індивідуальні психологічні властивості людини, що зумовлюють сприйняття, виконання, написання музики, здатність до музичного навчання. У тій чи іншій мірі музичні здібності проявляються майже в усіх людей. З цієї позиції важливо розкрити особливості розвитку співацьких здібностей в учнів старшого шкільного віку.

Проведений аналіз робіт (Л.Волинська, І.Кон, З.Огороднійчук, О.Скрипченко, Т.Тарасова, Л.Столярєнко та ін.) дав можливість виокремити

ряд характерних психолого-педагогічних особливостей учнів старшого шкільного віку. По-перше, розвиток особистості у старшому шкільному віці тісно пов'язаний із соціальним статусом юнаків та дівчат, з їх положенням у колективі групи, навчального закладу тощо. В учнів юнацького віку формується самосвідомість, тобто уявлення про самого себе, самооцінка своєї зовнішності, розумових, моральних, вольових якостей та відбувається зіставлення себе з ідеалом, з'являється можливість самовиховання. Заняття у вокальному гуртку є шляхом для реалізації власного потенціалу старшокласників.

По-друге, саме у старшому шкільному віці проявляється свідоме позитивне ставлення до навчання: продовжує удосконалюватися інтелектуальна сфера, розширюються розумові можливості юнаків та дівчат, пізнавальні інтереси стають більш глибокими та стійкими, зростає концентрація уваги, збільшується обсяг пам'яті, формується абстрактно-логічне мислення. В учнів старшого шкільного віку з'являються вміння самостійно розбиратися в складних питаннях: формування власного світогляду як цілісної системи поглядів, знань, переконань, своєї життєвої філософії; створення власних теорій життя тощо.

По-третє, старший шкільний вік відзначається прагненням до самоствердження своєї незалежності, оригінальності, зневагою до порад старших; прагненням до самоврядування, потребою осмислити навколишнє середовище. Для юності характерна вікова інтровертованість, коли самотність дає можливість реалізувати здібності (музичні, художні, літературні, технічні тощо). Отже, головною ознакою періоду ранньої юності є потреба знайти внутрішню позицію дорослої людини, придбання певного ступеня психологічної зрілості, обрання професії, подальшого життєвого шляху, усвідомлення себе членом суспільства. Здійснювати пошуки сенсу життя допомагають старшокласнику музичні заняття.

Вчені (Є.Калініна, О.Юрко, Ю.Юцевич та ін.) наголошують на важливості співацького навчання в юнацький період, який називають післямутаційним, що охоплює час після мутаційного розвитку співацького голосу до дорослого стану, приблизно не менше двох-трьох років. Водночас, у деяких учнів старшого шкільного віку в цей період ще можуть зберігатися залишкові явища мутації (неповний діапазон, фальцетне звучання головного регістру в дівчат, недостатньо сформовані верхні або нижні ноти, нерівність звучання протягом усього голосу тощо). Голоси юнаків та дівчат, пройшовши перелом, продовжують ще формуватися.

У процесі розвитку співацьких здібностей учнів старшого шкільного віку важлива взаємодія слухових и голосових органів, яка стає настільки тісною, що зливається в єдину функцію, на базі якої формується і співацький голос. Зв'язок між слухом і голосом двобічний: голос не може формуватися без участі слуху, але і слух також не може розвиватися без участі голосових органів. Слухове сприйняття здійснюється через діяльність органів голосового апарату. У процесі формування співацьких здібностей учнів весь

час відбувається корегування роботи органів, які задіяні в цьому процесі, а саме: відмічаються зайві й закріплюються потрібні рухи. Весь цей процес неможливий без знань про те, як здійснюють роботу звукоутворюючі органи, в якому вони стані знаходяться тощо.

Розвиток співацького голосу – цілеспрямований процес, обумовлений роботою дихального голосового апарату і центральної нервової системи. Переосмислення вищезазначеного, дозволяє характеризувати співацькі здібності як різновид спеціальних, творчих здібностей, що є здатності до вокального виконавства (сольного й колективного співу) на підґрунті глибинної особистісної потреби в музичному виконавстві, що забезпечується особистісними чинниками на рівні здатності до якісної співацької діяльності.

Співацькі здібності старшокласників визначаємо як сукупність психофізичних особливостей учнів, що визначаються індивідуальним світосприйняттям, унікальним та неповторним виявом творчої продуктивності у вирішенні завдань співацької діяльності.

На основі проведеного аналізу визначено наукові підходи до розвитку співацьких здібностей старшокласників, а саме: цілісний, особистісний, рефлексивний, вольовий, креативний.

У другому розділі дисертації - *«Методичне забезпечення розвитку співацьких здібностей старшокласників у гуртковій роботі»* - визначено компонентну структуру досліджуваного феномена, розроблено методичну модель формування співацьких здібностей старшокласників, проведена діагностична робота з визначення рівнів сформованості співацьких здібностей старшокласників у гуртковій діяльності.

Компонентна структура співацьких здібностей старшокласників охоплює:

- *мотиваційний компонент*, який дозволяє визначити ступінь прагнення старшокласників до розвитку власних співацьких здібностей і міру їх зацікавленості вокальним мистецтвом;

- *компетентнісний компонент*, що виражає міру володіння вокально-технічними навичками (співацька постава, співацьке дихання, звукоутворення, дикція, інтонація тощо), а також оволодіння художньо-виконавськими навичками;

- *творчо-оцінювальний компонент*, який охоплює сформованість умінь старшокласників діагностувати власний співацький голос та голоси інших виконавців.

Розробка критеріального апарату дослідження здійснювалася з орієнтацією на особливості співацького розвитку учнів у старшому шкільному віці, а також на спостереженнях за проявами інтересу старшокласників до розвитку співацьких здібностей під час занять у вокальному гуртку. Прояв емоційно-ціннісної сфери особистості старшокласника свідчить про сформований інтерес учнів у процесі розвитку співацьких здібностей. При цьому діяльнісна сфера відображає здатність

школярів до власних проявів у співацькій діяльності та наявність творчої активності в позаурочний час.

Проведений аналіз дозволив обґрунтувати критерії розвитку співацьких здібностей старших школярів, а саме: *мотиваційно-потребовий*, який характеризується показниками: ступінь прагнення до розвитку власних співацьких здібностей, міра зацікавленості вокальним мистецтвом; *компетентнісно-операційний*, який забезпечується показниками: ступінь розуміння специфіки співацької постави; міра володіння співацьким диханням, звукоутворенням, дикцією; чистота інтонації; художньо-виконавські уміння; *оцінювально-результативний*, який характеризується такими показниками: рівень сформованості набутих умінь діагностування співацького процесу. Отже, розвиток співацького голосу старшокласників є вкрай важливим етапом, адже саме у цей період формується інтерес старшокласників до співацької діяльності у роботі вокального гуртка, активно розвивається емоційно-ціннісна сфера особистості старшокласника, виявляється здатність школярів до творчої активності в музичній діяльності.

Формування співацьких здібностей старшокласників забезпечується реалізацією *принципів*: опори на національне спрямування співацького навчання старшокласників; ефективного використання художньо-музичних медіа-засобів; спонукання до творчої самореалізації у співацькій гуртковій роботі.

Розроблено методичну модель формування співацьких здібностей старшокласників у гуртковій діяльності, де поряд з визначенням мети, основних завдань, наукових підходів, компонентної структури досліджуваного феномена, вона охоплює принципи і педагогічні умови (створення творчо-позитивної атмосфери співацького навчання; досягнення діалогових засад в організації взаємодії керівника співацького гуртка та виконавців; забезпечення пріоритету практичної діяльності).

Діагностувальний етап експериментальної роботи дозволив виділити три рівні сформованості співацьких здібностей старшокласників у гуртковій діяльності: високий, середній, низький.

На **високому** рівні сформованості співацьких здібностей учень: має мотиваційні установки до співацьких занять, що виявляються в розумінні необхідності розвивати власні музичні здібності; присутня висока зацікавленість вокальним мистецтвом; сформовані вокально-технічні навички (співацька постава, співацьке дихання, звукоутворення, дикція, інтонація тощо); відзначається автоматизованість навичок правильного звуковидобування та голосоведення; узгодженість регістрів співацького голосу, розвинений діапазон; вправно володіє художньо-виконавськими навичками; має сформовані оцінювально-діагностувальні навички на основі розвинутого музичного слуху та проводить діагностику й оцінювання власного співу та співу інших учнів, має знання про специфіку процесу вокального виконавства; сформовані навички виявлення недоліків та прогнозування шляхів їх усунення в співацькому навчанні.

На **середньому** рівні сформованості співацьких здібностей учень: усвідомлює необхідність співацьких занять, перспективи вокального розвитку, але це розуміння побудоване більш на зовнішніх стимулах, ніж на внутрішніх (бажання старшокласників займатися співацькою діяльністю через стимуляцію оточуючих тощо); має певну зацікавленість вокальним мистецтвом, нечіткі установки до розвитку співацьких здібностей; сформовані вокально-технічні навички (співацька постава, співацьке дихання, звукоутворення, дикція, інтонація тощо), але присутні незлагодженості регістрів голосу; недостатньо сформована співацька постава; відзначається відсутність навичок правильного звуковидобування і голосоведення; наявність недоліків голосоутворення. Недостатньо володіє художньо-виконавськими навичками (не вистачає музикальності і артистизму); має сформований виконавський вокальний слух, але діагностування власного співацького процесу та вокального виконання інших здійснюється переважно на основі слухових уявлень; недостатньо сформовані навички виявлення недоліків та прогнозування шляхів їх усунення.

На **низькому** рівні сформованості вокальних здібностей учні не усвідомлюють необхідність занять вокалом, не бачать перспектив співацького розвитку, не впевнені у власних силах; не проявляють зацікавленість вокальним мистецтвом, не мають чіткої установки до розвитку співацьких здібностей; певним чином сформовані вокально-технічні навички (співацька постава, співацьке дихання, звукоутворення, дикція, інтонація тощо), але присутні незлагодженості регістрів голосу; недостатньо сформовані навички правильного звуковидобування і голосоведення; наявність недоліків голосоутворення. Учні, які віднесені до низького рівня розвитку співацьких здібностей майже не володіють художньо-виконавськими навичками (мало розвинута музикальність та артистизм); не має сформованого виконавсько-вокального слуху, учні не можуть провести діагностування власного співацького процесу та вокального виконання інших; не сформовані навички виявлення недоліків та прогнозування шляхів їх усунення.

Отже, для ефективного здійснення процесу формування співацьких здібностей старшокласників у гуртковій діяльності необхідно розробити та запровадити авторську методику.

У **третьому** розділі - *«Експериментальна перевірка методики формування співацьких здібностей старшокласників у гуртковій діяльності»* - висвітлено хід і результати проведеного констатувального, формувального та контрольного етапів експерименту, представлено статистичну обробку експериментальних даних.

Розроблена методика формування співацьких здібностей старшокласників складається з чотирьох взаємопов'язаних етапів навчання: *інформаційно-спонукального, когнітивно-оцінного, творчо-виконавського, коригувально-конструктивного.*

Перший етап - *інформаційно-спонукальний* - спрямований на формування мотивації учнів до співацької гурткової діяльності, надання інформації школярам про специфіку розвитку співацьких здібностей, формування початкових знань і навичок вокальної роботи, ознайомлення з правилами гігієни та охорони співацького голосу. На цьому етапі здійснювалось накопичення вокально-слухових вражень старшокласників та створення емоційно-образних асоціативних комплексів. Провідними методами цього етапу були: бесіди, диспути, метод спільного аналізу співацької діяльності, діалоги, метод перехресних спостережень, аналітично-пошукові методи, інформаційні аудіо-, відео- та інтернет-методи, імітаційно-рольові ігри тощо.

Другий етап - *когнітивно-оцінний* – передбачає безпосереднє оволодіння комплексом вокально-технічних навичок (співацька постава, співацьке дихання, звукоутворення, дикція, інтонація тощо); оволодіння художньо-виконавськими навичками (створення яскравого художнього образу вокального твору тощо). Цей етап також був скерований на вивчення виконавського досвіду ансамблевого співу в Україні та Китаї. В експериментальній роботі провідними були методи: інформаційні аудіо-, відео- та інтернет-методи, драматургії, метод емоційної декламації, методи формування вокальних навичок: емоційного налаштування крайніх регістрів голосу, методи формування різних типів звучання співацького голосу; проектні методи, тренінги, творчі завдання, створення ситуацій вибору, спільного аналізу виступів гуртка, тощо.

Третій етап - *творчо-виконавський* – спрямований на застосування набутих вокальних умінь та навичок у практичній виконавській діяльності, узагальнення та закріплення досвіду вокального виконавства. На цьому етапі здійснювалася підготовка учнів до виступів на шкільних концертах, фестивалях, конкурсах. Орієнтація на співацьке самовдосконалення старшокласників здійснювалася шляхом активного використання вокальних тренінгів, артикуляційних вправ, творчих завдань. Провідними методами цього етапу були: методи спільного аналізу співацької виконавської діяльності, метод перехресних спостережень за якістю виконуваного твору, ескізного вивчення пісень, метод вербальної адаптації, візуально-вербального діалогу, метод відеоетюдів на розвиток міміки, пантоміміки тощо.

Четвертий етап - *коригувально-конструктивний* – передбачав формування здатності старшокласників донести створений вокально-виконавський образ до слухачів. У цьому процесі великого значення набуває мистецька рефлексія, що спрямована на усвідомлення старшокласниками цінностей музично-вокальної діяльності. На цьому етапі проводився всебічний аналіз розвитку співацьких здібностей, визначалося, що вдалося досягнути учню, які навички він має удосконалювати та які методи та форми варто застосувати для подальшого розвитку співацьких здібностей. Провідними методами цього етапу були: метод поточних зауважень, коментування художньо-навчальних дій, метод вербалізації образного змісту

художньо-музичних творів, творчі завдання, аудіо-, відео- та інтернет-методи.

Виокремленні етапи були взаємопов'язані між собою і частково потребували паралельного використання. На кожному етапі формувального експерименту було чітко сформовано мету, підбрані відповідні методи організації навчальної діяльності учнів і забезпечувався зв'язок та взаємопроникнення усіх напрямків роботи з формування співацьких здібностей старшокласників.

Після завершення формувального експерименту було проведено прикінцевий зріз, який виявив позитивні зміни у досягнутих рівнях сформованості співацьких здібностей старшокласників. Порівняльні результати рівнів сформованості співацьких здібностей старшокласників у гуртковій діяльності в експериментальних та контрольних групах подано у таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка рівнів сформованості співацьких здібностей старшокласників

Рівні	Експериментальна група				Динаміка	Контрольна група				Динаміка
	На початок експеримен.		На кінецьексперимен.			На початок експеримен.		На кінецьексперимен.		
	осіб	%	осіб	%		осіб	%	Осіб	%	
Високий	12	7,4	38	23,5	+ 16,1	12	7,4	30	18,4	+11,0
Середн.	88	54,3	111	68,5	+14,2	88	54,3	93	57,1	+ 2,8
Низький	62	38,3	13	8,0	- 30,3	63	38,3	40	24,5	-13,8

Для більшої вірогідності висновків, здобутих під час формувального етапу експерименту було проведено статистичний аналіз. З метою з'ясування наявності суттєвої різниці результатів експериментальних та контрольних груп, тобто наслідку дії розробленої методики, а не впливу випадкових чинників, було використано критерій узгодженості розподілів Пірсона χ^2 . Вихідними даними взято показники на початку і наприкінці експерименту в експериментальних та контрольних групах.

Аналіз підрахунків за мотиваційно-потребовим критерієм засвідчив, що у учні КГ відсутні вірогідні зміни на контрольному зрізі формувального етапу порівняно з констатувальним етапом ($\chi^2=0,18$). Водночас у старшокласників ЕГ виявлені вірогідні зміни ($\chi^2=19,22$).

Аналіз підрахунків за компетентнісно-операційним критерієм на констатувальному етапі експерименту вірогідної різниці між контрольною та експериментальною групами не виявлено ($\chi^2=0,09$). Водночас, на

контрольному зрізі вірогідну різницю виявлено як для КГ, так і для ЕГ. Позитивні вірогідні зміни відбулися в рамках КГ порівняно з констатувальним етапом ($\chi^2=11,31$) та у рамках ЕГ порівняно з констатувальним етапом ($\chi^2=59,61$). Це свідчило про позитивний вплив на рівень розвитку співацьких здібностей старшокласників. Але ефективність запропонованої методики вища, що підтверджується вірогідною різницею між КГ та ЕГ на контрольному зрізі ($\chi^2=24,73$).

Аналогічні висновки можна зробити й щодо результатів підрахунків за оцінювально-результативним критерієм. На констатувальному етапі експерименту вірогідної різниці між контрольною та експериментальною групами не виявлено ($\chi^2=0,0051$). На контрольному зрізі – вірогідна різниця виявлена як для КГ, так і для ЕГ. Позитивні вірогідні зміни відбулися у рамках КГ порівняно з констатувальним етапом ($\chi^2=69,77$) та у рамках ЕГ порівняно з констатувальним етапом ($\chi^2=103,37$).

Порівняння узагальненого показника сформованості співацьких здібностей старшокласників КГ та ЕГ між констатувальним та формувальним етапами експерименту засвідчив наступне: на констатувальному етапі – вірогідної різниці між КГ та ЕГ не виявлено ($\chi^2=0,0039$), на контрольному зрізі формувального етапу експерименту вірогідна різниця виявлена як для КГ, так і для ЕГ. Позитивні вірогідні зміни відбулися у рамках КГ порівняно з констатувальним етапом ($\chi^2=16,07$) та у рамках ЕГ порівняно з констатувальним етапом ($\chi^2=54,31$).

Таким чином, можна зробити висновок, що і традиційна система розвитку співацьких здібностей, і запропонована нами мають позитивний вплив на рівень вокального розвитку підлітків. Але ефективність експериментальної методики є вищою, що підтверджується вірогідною різницею між КГ та ЕГ на контрольному зрізі формувального етапу експерименту ($\chi^2=14,14$).

Отже, зазначені результати експериментальних і контрольних груп щодо рівня розвитку співацьких здібностей є наслідком дії методики, а не впливу випадкових чинників. Порівняння даних щодо динаміки розвитку співацьких здібностей в експериментальних і контрольних групах довело ефективність запропонованої методики розвитку вокальних здібностей у гуртку. Якісний та кількісний аналіз результатів експериментальної роботи, їх статистична обробка підтвердили ефективність розробленої методики формування співацьких здібностей старшокласників.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів розгляду означеної проблеми. Подальших наукових розвідок потребують питання фахової підготовки вчителів музики до розвитку співацьких здібностей старшокласників в урочній та позаурочній діяльності, а також необхідність уведення в навчальний процес підготовки студентів лекційного курсу «Методика розвитку співацьких здібностей підлітків у позаурочній музичній діяльності».

ВИСНОВКИ

У дисертації наведене теоретико-методичне узагальнення та нове вирішення проблеми формування співацьких здібностей старшокласників у позаурочній діяльності, що знайшло відображення в обґрунтуванні поетапної методики формування означеного феномена та її експериментальній перевірці. Проведене дослідження та виконання всіх поставлених завдань дали підстави зробити такі висновки:

1. Сучасний стан відродження української державності вимагає не лише розбудови сучасної політичної та економічної системи України, але й комплексного вивчення її музичної культури, повернення народу духовних цінностей, створених попередніми поколіннями. З цієї позиції співацьке навчання учнів старшого шкільного віку вимагає ретельного вивчення для успішного впровадження в практичну діяльність.

Характерними психолого-педагогічними особливостями учнів старшого шкільного віку є розширення розумових можливостей, підвищення соціального статусу, формування власного потенціалу, що пов'язано зі змінами їх положення в колективі. В учнів юнацького віку формується самосвідомість, тобто уявлення про самого себе, змінюється самооцінка своєї зовнішності, розумових, моральних, вольових якостей та відбувається зіставлення себе з ідеалом, з'являється можливість самовиховання. Заняття у вокальному гуртку є шляхом для реалізації власного потенціалу старшокласників.

2. Розвиток співацького голосу – цілеспрямований процес, обумовлений роботою дихального голосового апарату і центральної нервової системи. Співацькі здібності, як різновид спеціальних, творчо-музичних здібностей, є здатністю до вокального виконавства (сольного й колективного співу) на підґрунті глибинної особистісної потреби у музичному виконавстві, що забезпечується особистісними чинниками на рівні здатності до якісної співацької діяльності. На основі проведеного аналізу визначено наукові підходи до розвитку співацьких здібностей старшокласників, а саме: цілісний, особистісний, рефлексивний, вольовий, креативний.

Співацькі здібності старшокласників визначаємо як сукупність психофізичних особливостей учнів, що визначаються індивідуальним світосприйняттям, унікальним та неповторним виявом творчої продуктивності у вирішенні завдань співацької діяльності.

3. Компонентна структура співацьких здібностей старшокласників охоплює: мотиваційний компонент, який дозволяє визначити ступінь прагнення старшокласників до розвитку власних співацьких здібностей і міру їх зацікавленості вокальним мистецтвом; компетентнісний компонент, що виражає міру володіння вокально-технічними навичками (співацька постава, співацьке дихання, звукоутворення, дикція, інтонація тощо), а також оволодіння художньо-виконавськими навичками; творчо-оцінювальний компонент, який охоплює сформованість умінь старшокласників

діагностувати власний співацький голос й голоси інших виконавців. Розвиток співацького голосу старшокласників є вкрай важливим етапом, адже саме у цей період формується інтерес старшокласників до співацької діяльності у роботі вокального гуртка, активно розвивається емоційно-ціннісна сфера особистості старшокласника, виявляється здатність школярів до творчої активності у музичній діяльності.

4. Розроблено методичну модель формування співацьких здібностей старшокласників у гуртковій діяльності, де поряд з визначенням мети, основних завдань, наукових підходів, компонентної структури досліджуваного феномена, вона охоплює принципи і педагогічні умови (створення творчо-позитивної атмосфери співацького навчання; досягнення діалогових засад в організації взаємодії керівника співацького гуртка та виконавців; забезпечення пріоритету практичної діяльності), поетапну методику формування співацьких здібностей старшокласників у гуртковій роботі. Формування співацьких здібностей старшокласників забезпечується реалізацією *принципів*: опори на національне спрямування співацького навчання старшокласників; ефективного використання художньо-музичних медіа-засобів; спонукання до творчої самореалізації у співацькій гуртковій роботі.

5. Критеріями розвитку співацьких здібностей старших школярів є: *мотиваційно-потребовий*, який характеризується показниками: ступенем прагнення до розвитку власних співацьких здібностей, мірою зацікавленості вокальним мистецтвом; *компетентнісно-операційний*, який забезпечується показниками: специфіка співацької постави; співацьке дихання; звукоутворення; дикція; інтонація; художньо-виконавські уміння; *оцінювально-результативний*, який характеризується рівнем сформованості набутих умінь діагностування співацького процесу.

Діагностувальний етап експериментальної роботи дозволив виділити три рівні сформованості співацьких здібностей старшокласників у гуртковій діяльності, а саме: високий, середній, низький.

На **високому** рівні сформованості співацьких здібностей учень: має мотиваційні установки до співацьких занять, що виявляються в розумінні необхідності розвивати власні музичні здібності; присутня висока зацікавленість вокальним мистецтвом; сформовані вокально-технічні навички (співацька постава, співацьке дихання, звукоутворення, дикція, інтонація, тощо); відзначається автоматизованість навичок правильного звуковидобування та голосоведення; узгодженість регістрів співацького голосу, розвинений діапазон; вправно володіє художньо-виконавськими навичками; має сформовані оцінювально-діагностувальні навички на основі розвинутого музичного слуху та проводить діагностику та оцінювання власного співу та інших учнів, має знання про специфіку процесу вокального виконавства, сформовані навички виявлення недоліків та прогнозування шляхів їх усунення в співацькому навчанні.

На **середньому** рівні сформованості співацьких здібностей учень: усвідомлює необхідність співацьких занять, перспективи вокального розвитку, але це розуміння побудоване більш на зовнішніх стимулах, ніж на внутрішніх (бажання старшокласників займатися співацькою діяльністю через стимуляцію оточуючих, тощо); має певну зацікавленість вокальним мистецтвом, нечіткі установки до розвитку співацьких здібностей; сформовані вокально-технічні навички (співацька постава, співацьке дихання, звукоутворення, дикція, інтонація, тощо), але присутні незлагодженості регістрів голосу; недостатньо сформована співацька постава; відзначається відсутність навичок правильного звуковидобування і голосоведення; наявність недоліків голосоутворення. Недостатньо володіє художньо-виконавськими навичками (не вистачає музикальності і артистизму); має сформований виконавський вокальний слух, але діагностування власного співацького процесу та вокального виконання інших здійснюється переважно на основі слухових уявлень; недостатньо сформовані навички виявлення недоліків та прогнозування шляхів їх усунення.

На **низькому** рівні сформованості вокальних здібностей учні не усвідомлюють необхідність занять вокалом, не вбачають перспектив співацького розвитку, не впевнені у власних силах; не проявляють зацікавленість вокальним мистецтвом, не мають чіткої установки до розвитку співацьких здібностей; певним чином сформовані вокально-технічні навички (співацька постава, співацьке дихання, звукоутворення, дикція, інтонація, тощо), але присутні незлагодженості регістрів голосу; недостатньо сформовані навички правильного звуковидобування і голосоведення; наявність недоліків голосоутворення. Учні, які віднесені до низького рівня розвитку співацьких здібностей майже не володіють художньо-виконавськими навичками (мало розвинута музикальність та артистизм); не має сформованого виконавсько-вокального слуху, вони не можуть провести діагностування власного співацького процесу та вокального виконання інших; не сформовані навички виявлення недоліків та прогнозування шляхів їх усунення. Отже, для ефективного здійснення процесу формування співацьких здібностей старшокласників у гуртковій діяльності необхідно було розробити та запровадити авторську методику.

6. Розроблена методика формування співацьких здібностей старшокласників складається з чотирьох взаємопов'язаних етапів навчання: *інформаційно-спонукального, когнітивно-оцінного, творчо-виконавського, коригувально-конструктивного*.

Перший етап - *інформаційно-спонукальний* - спрямований на формування мотивації учнів до співацької гурткової діяльності, надання інформації школярам про специфіку розвитку співацьких здібностей, формування початкових знань і навичок вокальної роботи, ознайомлення з правилами гігієни та охорони співацького голосу. На цьому етапі здійснювалось накопичення вокально-слухових вражень старшокласників та

створення емоційно-образних асоціативних комплексів. Провідними методами цього етапу були: бесіди, диспути, метод спільного аналізу співацької діяльності, діалоги, метод перехресних спостережень, аналітично-пошукові методи, інформаційні аудіо-, відео- та інтернет-методи, імітаційно-рольові ігри, тощо.

Другий етап - *когнітивно-оцінний* – передбачає безпосереднє оволодіння комплексом вокально-технічних навичок (співацька постава, співацьке дихання, звукоутворення, дикція, інтонація, тощо); оволодіння художньо-виконавськими навичками (створення яскравого художнього образу вокального твору, тощо). Цей етап також був скерований на вивчення виконавського досвіду ансамблевого співу в Україні та Китаї. В експериментальній роботі провідними були методи: інформаційні аудіо-, відео- та інтернет-методи, драматургії, метод емоційної декламації, методи формування вокальних навичок: емоційного налаштування крайніх регістрів голосу, методи формування різних типів звучання співацького голосу; проектні методи, тренінги, творчі завдання, створення ситуацій вибору, спільного аналізу виступів гуртка, тощо.

Третій етап - *творчо-виконавський* – спрямований на застосування набутих вокальних умінь та навичок у практичній виконавській діяльності, узагальнення та закріплення досвіду вокального виконавства. На цьому етапі здійснювалася підготовка учнів старшого шкільного віку до виступів на шкільних концертах, фестивалях, конкурсах. Орієнтація на співацьке самовдосконалення учнів здійснювалося шляхом активного використання вокальних тренінгів, артикуляційних вправ, творчих завдань. Провідними методами цього етапу були: методи спільного аналізу співацької виконавської діяльності, метод перехресних спостережень за якістю виконуваного твору, ескізного вивчення пісень, метод вербальної адаптації, візуально-вербального діалогу, метод відеоетюдів на розвиток міміки, пантоміміки, тощо.

Четвертий етап - *коригувально-конструктивний* – передбачав формування здатності старшокласників у донесенні створеного вокально-виконавського образу до слухачів. У цьому процесі великого значення набуває мистецька рефлексія, що спрямована на усвідомлення старшокласниками цінностей музично-вокальної діяльності. На цьому етапі проводився всебічний аналіз розвитку співацьких здібностей старшокласників, визначалося, що вдалося досягнути учню, які навички має удосконалювати та які методи та форми варто застосувати для подальшого розвитку співацьких здібностей. Провідними методами цього етапу були: метод поточних зауважень, коментування художньо-навчальних дій, метод вербалізації образного змісту художньо-музичних творів, творчі завдання, аудіо-, відео- та інтернет-методи.

Виокремлені етапи були взаємопов'язані між собою і частково потребували паралельного використання. На кожному етапі формувального експерименту було чітко сформовано мету, підібрано відповідні методи

організації навчальної діяльності учнів і забезпечувався зв'язок та взаємопроникнення усіх напрямків роботи з формування співацьких здібностей старшокласників.

7. Проведений прикінцевий зріз дозволив виявити позитивні зрушення у досягнутих рівнях формування співацьких здібностей старшокласників. Ефективність експериментальної методики є вищою, що підтверджується вірогідною різницею між КГ та ЕГ на контрольному зрізі формувального етапу експерименту ($\chi^2=14,14$). Прикінцеві результати в експериментальних і контрольних групах щодо рівня розвитку співацьких здібностей є наслідком дії методики, а не впливу випадкових чинників. Порівняння даних щодо динаміки розвитку співацьких здібностей в експериментальних і контрольних групах довело ефективність запропонованої методики формування співацьких здібностей старшокласників у співацькому гуртку. Якісний та кількісний аналіз результатів експериментальної роботи, їх статистична обробка підтвердили ефективність розробленої методики формування співацьких здібностей старшокласників.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ ВІДОБРАЖЕНО У ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ

1. Шень Цзіньге. Особливості співацького розвитку підлітків у музичній діяльності /Шень Цзіньге //Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського: педагогічні науки: зб. наук. праць [за ред. проф. Т.Степанової.- № 4 (55). – Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2016. - С. 334-337.

2. Шень Цзіньге. Особливості розвитку співацьких здібностей старшокласників у позаурочній вокально-хоровій роботі /Шень Цзіньге //Духовність особистості: методологія, теорія і практика: зб. наукових праць [гол. редактор Г.П. Шевченко. – Вип. 5 (74). – Северодонецьк: вид-во СНУ імені В.Даля, 2016. – С. 255-263.

3. Шень Цзіньге. Діагностика розвитку співацьких здібностей старшокласників у вокально-хоровій роботі /Шень Цзіньге. //Гуманізація навчально-виховного процесу: Збірник наукових праць [за заг. ред. проф. В.І.Сипченка. – Вип. LXXVIII. – Слов'янськ: ДДПУ, 2017. – С. 210-216.

4. Шень Цзіньге. Творчо-виконавський етап формування співацьких здібностей підлітків у вокально-хорових гуртках /Шень Цзіньге. //Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О.Сухомлинського: педагогічні науки: зб. наук. праць [за ред. проф. Т.Степанової. – № 3 (58). – Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2017. - С. 215-219.

5. Шень Цзіньге. Поетапна методика формування співацьких здібностей старшокласників у гурткової роботі /Шень Цзіньге. //Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти: зб. наук. праць

[Гол. ред. проф. С.О. Омельченко; відп. ред. проф. Л.Г. Гаврілова. Наукове електронне видання. – Вип. 6. – Слов'янськ: ДДПУ, 2017. – С. 71-74.

6. Шень Цзіньге. Критеріальний апарат розвиненості співацьких здібностей старшокласників у вокальних гуртках /Шень Цзіньге. //Методичка пракса: часопис за наставу и ученє [гл. уредник доц. др. Зорица Цветановић. – Број 4. – Београд: Учительски факултет у Враньї и «Школска книга» ДОО у Београду, 2017. – С. 413-420.

7. Шень Цзіньге. Педагогічні умови ефективного розвитку співацьких здібностей старшокласників у позаурочній вокально-хоровій діяльності /Шень Цзіньге. //Сучасні проблеми виконавської підготовки викладачів мистецьких дисциплін: зб. матеріалів всеукр. науково-практ. конф. – Херсон: ХДУ, 2016. – С. 225-229.

АНОТАЦІЇ

Шень Цзіньге. Методика формування співацьких здібностей старшокласників у гуртковій діяльності. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання. – Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. – Київ, 2017.

Дисертація присвячена теоретично-експериментальному дослідженню проблеми формування співацьких здібностей старшокласників у гуртковій роботі. Виокремлено психолого-педагогічні особливості учнів старшого шкільного віку, підкреслено значення занять у вокальному гуртку, що є шляхом для реалізації творчого потенціалу старшокласників. Розроблена компонентна структура співацьких здібностей старшокласників, що охоплює: мотиваційний компонент, який дозволяє визначити ступінь прагнення старшокласників до розвитку власних співацьких здібностей і міру їх зацікавленості вокальним мистецтвом; компетентнісний компонент, що виражає міру володіння вокально-технічними й художньо-виконавськими навичками; творчо-оцінювальний компонент, який охоплює сформованість умінь старшокласників діагностувати власний співацький голос й голоси інших виконавців.

Впроваджено розроблену методику формування співацьких здібностей старшокласників складається з чотирьох взаємопов'язаних етапів навчання: інформаційно-спонукального, когнітивно-оцінного, творчо-виконавського, коригувально-конструктивного. На кожному етапі формувального експерименту було чітко сформовано мету, підібрано відповідні методи організації навчальної діяльності учнів і забезпечувався зв'язок та взаємопроникнення усіх напрямків роботи з формування співацьких здібностей старшокласників. Якісний та кількісний аналіз результатів експериментальної роботи, їх статистична обробка підтвердили ефективність розробленої методики формування співацьких здібностей старшокласників.

Ключові слова: методика, співацькі здібності старшокласників, гурткова робота, компонентна структура, ефективність навчання.

Шень Цзиньге. Методика формирования певческих способностей старшекласников в кружковой деятельности. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 - теория и методика музыкального обучения. - Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. - Киев, 2017.

Диссертация посвящена теоретико-экспериментальному исследованию проблемы формирования певческих способностей старшекласников в кружковой работе. Выделены психолого-педагогические особенности учащихся старшего школьного возраста, подчеркнута значимость занятий в вокальном кружке, которые являются путем для реализации творческого потенциала старшекласников. Разработанная компонентная структура певческих способностей старшекласников, которая включает: мотивационный компонент, что позволяет определить степень стремления старшекласников к развитию собственных певческих способностей и меру их заинтересованности вокальным искусством; компетентностный компонент, выражающий степень владения вокально-техническими и художественно-исполнительскими навыками; творческо-оценочный компонент, который охватывает сформированность умений старшекласников диагностировать собственный певческий голос и голоса других исполнителей.

Введена разработанная методика формирования певческих способностей старшекласников, которая состоит из четырех взаимосвязанных этапов обучения: информационно-побудительного, когнитивно-оценочного, творчески-исполнительского, корректирующего-конструктивного. На каждом этапе формирующего эксперимента была четко сформирована цель, подобраны соответствующие методы организации учебной деятельности учащихся и обеспечивалась связь и взаимопроникновение всех направлений работы по формированию певческих способностей старшекласников. Качественный и количественный анализ результатов экспериментальной работы, их статистическая обработка подтвердили эффективность разработанной методики формирования певческих способностей старшекласников.

Ключевые слова: методика, певческие способности старшекласников, кружковая работа, компонентная структура, эффективность обучения.

Shen Jinge. Method of formation of singing abilities of high school students in the circle activity. - Manuscript.

Thesis of Candidate of Pedagogical Sciences in specialty 13.00.02 - theory and methodology of musical training. - National Pedagogical University named after MP Dragomanov. - Kiev, 2017.

The thesis is devoted to the theoretical and experimental investigation of the problem of the formation of singing abilities of high school students in the circle work. Psychological and pedagogical peculiarities of pupils of the senior school age are singled out, the importance of classes in the vocal circle is emphasized, which are the way to realize the creative potential of high school students. The developed component structure of singing abilities of high school students, which includes: a motivational component that allows to determine the degree of aspiration of high school students for the development of their own singing abilities and the degree of their interest in vocal art; Competence component, expressing the degree of possession of vocal-technical and artistic-performing skills; a creative-evaluative component that encompasses the formation of the skills of high school students to diagnose their own singing voice and the voices of other performers.

The developed technique of formation of singing abilities of senior pupils is introduced, which consists of four interrelated stages of training: information-motivational, cognitive-evaluative, creative-performing, corrective-constructive. At each stage of the formative experiment, the goal was clearly formed, appropriate methods of organization of students' learning activities were selected and communication and interpenetration of all directions of work on the formation of singing abilities of high school students were ensured. Qualitative and quantitative analysis of the results of experimental work, their statistical processing confirmed the effectiveness of the developed methodology for the formation of singing abilities of high school students.

Key words: methodology, singing abilities of senior pupils, circle work, component structure, learning efficiency.